

A FAUNASZERKEZET VÁLTOZÁSÁNAK HATÁSAI A HAZAI VADGAZDÁLKODÁSRA*

DR. NAGY EMIL

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, tanszékvezető egyetemi tanár

Agrártudományi Egyetem, Gödöllő

Bevezetés

A történelmi idők során a Kárpát-medence faunája sokat változott. E változásokat állatföldrajzi, valamint vadászati-állattani dokumentumok is igazolják.

Hazánk vadászható faunája szerkezetében, mennyiségében és minőségében soha nem tapasztalt változásokon ment át az elmúlt évtizedekben. A változások mértékét a különféle statisztikai adatok juttatják kellőképpen kifejezésre.

Közismert, hogy egy adott fauna jelenlétét bonyolult ökológiai feltételek szabják meg. A fauna összetételének változásaiban a populáció-dinamika, a populáció-genetika komplikált kölcsönhatásai érvényesülnek, speciális ökológiai feltételek mellett.

Az ember faunaátalakító szerepe a múltban sem volt elhanyagolható, napjainkban azonban meghatározó szerepet tölt be.

Módszer

Munkánk során az elmúlt két évtized hazai vadászható vadfajainak szerkezeti változásait tekintettük át. A változások tendenciáit megkíséreltük a korszerű produkciós biológia és populáció-dinamika elveivel és szemléletével értékelni. Vizsgálatainkhoz a vadászati statisztika és a KSH adatait használtuk fel. A becsült vadállomány szekunder produkciójának kiszámításakor az alábbi értékeket alkalmaztuk:

I. táblázat

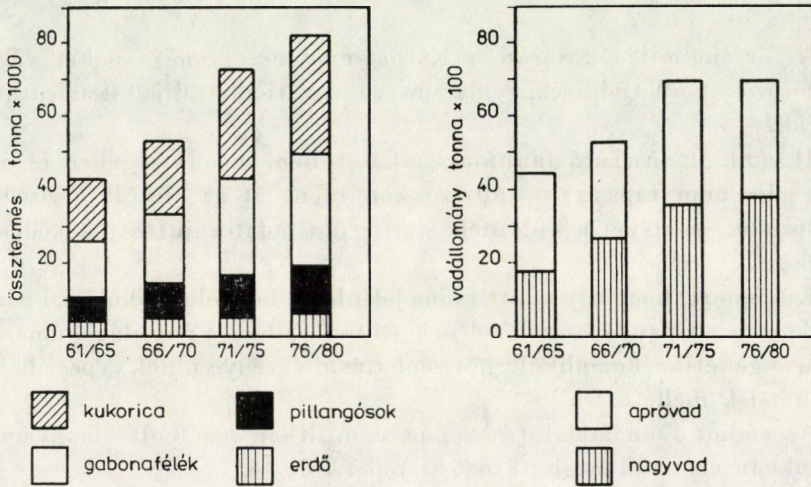
Vadfaj	Élőtömeg/db — kg
Szarvas	90
Őz	16
Vaddisznó	65
Mezeinyúl	4
Fácán	1,2
Fogoly	0,35

Az 1982. február 24–25-i erdészeti és faipari tudományos ülésen elhangzott előadás.

Eredmények

1. A vizsgált időszakban vadászterületeink nettó primer produkciója (a táplálék össztömege) megduplázódott. Különösen nagymértékű volt a mennyiségi növekedés az elmúlt évtizedben.

2. A primer produkció növekedése mellett — a monokulturális növénytermesztés következtében — a termesztett növények száma lecsökkent, így az élőhelyen a kukorica, a gabonafélék és a pillangósok, valamint az erdő adja a szervesanyag 96%-át (1. ábra).

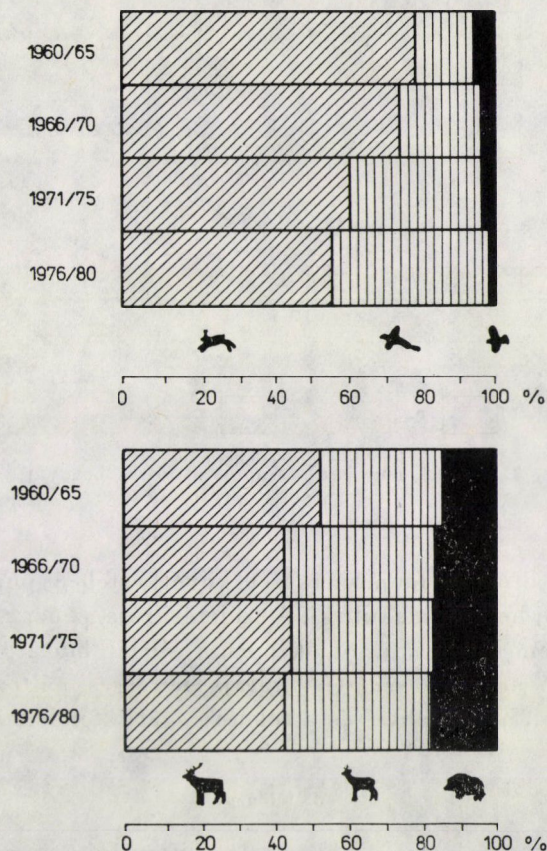
1. ábra. Az össztermésmennyiség és a vadállomány növekedésének összefüggése

3. A szekunder produkciót (primer konzumens) összehasonlítva a primer produkcióval megállapítható, hogy a szekunder produkció tömege (vadhús) a primer produkció tömegével arányosan növekedett (1. ábra).

4. A szekunder produkción belül az arányviszonyok megváltoztak. A korábban domináns apróvaddal szemben a nagyvad hústömeg termelése vált dominánssá.

2. táblázat

Évek	Nagyvad		Apróvad		Összesen	
	testtömeg, tonna	%	testtömeg, tonna	%	testtömeg, tonna	%
1961/65	17 729,1	40	26 697,2	60	44 426,3	100
1966/70	26 399,1	50	26 259,2	50	52 658,3	100
1971/75	35 570,0	52	33 618,7	48	69 188,7	100
1976/80	37 676,9	55	31 491,5	45	69 168,4	100
Összesen					235 441,7	

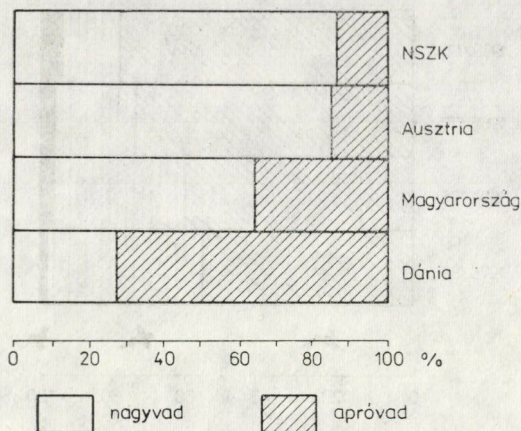
2. ábra. Az apróvad-állomány és nagyvad-állomány szerkezetének változása

5. A nagyvadfajokon belül továbbra is a szarvas képezi a legnagyobb részarányt, mégis a vizsgált időszakban az őz és a vaddisznó előretörése, valamint a szarvas csökkenése állapítható meg.

6. Az apróvad biomassza összteleme növekedett, de a növekedés üteme elmaradt a nagyvadétól, és ez bizonyos arányeltolódást eredményezett (2. ábra).

7. Megállapítható, hogy a primer produkció nagymértékű növekedését, és az ezzel együtt járó, monokultúrás, nagyüzemi-nagytablás termesztési formát legjobban a fitofág táplálkozási karakterű Cervidák, valamint a polifág táplálkozású vaddisznó és fácán hálálta meg.

8. A vadgazdálkodási szempontból jelentősebb európai országok nagyvad-apróvad terítékének arányait vizsgálva a 3. ábrán látható eredményeket kaptuk.

3. ábra. A nagyvad- és apróvadteríték arányai

9. A megváltozott faunaszerkezet következtében populáció-dinamikai szempontból is új helyzet alakult ki. A születési ráta az őz, a szarvas és a vaddisznó esetében emelkedett, hasonlóképpen a túlélési mutatók is.

10. Az apróvadfajok születési rátája lényeges változást nem mutat, annál lényegesebb a mortalitás és a túlélés negatív tendenciája.

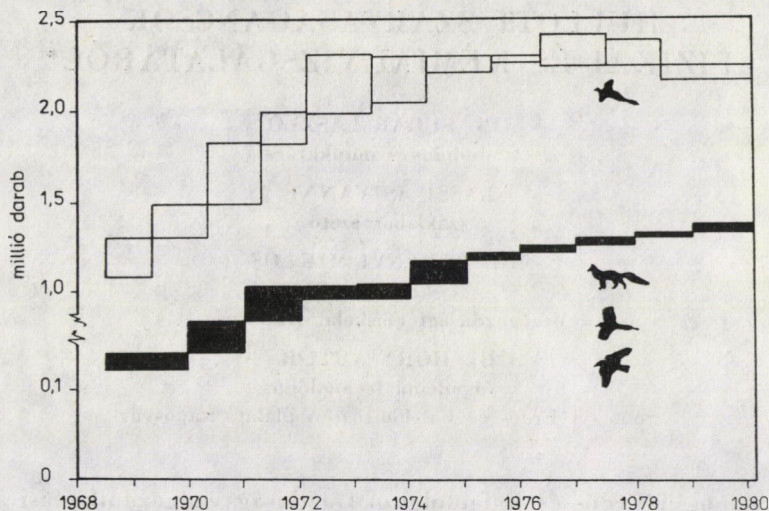
3. táblázat

Faj	Élettartam években		
	populáció	egyedi átlagos	egyedi maximális
Fácán	4,4	1,5—2,0	7,5—8,5
Fogoly	4—5	0,8—1,0	7,5—8,0
Vadréce	6	1,2—2,0	10,5

11. A vizsgált időszakban az együttélő fajok populációinak kölcsönhatása is megváltozott.

Bizonyítottnak látszik a konkurencia a megnövekedett szarvasállomány és az őzállomány minősége között. Hasonló a helyzet a vaddisznóállomány előretörése és az apróvadállomány csökkenése között. Feltételezhető a konkurencia a nyúlállomány csökkenése és az őzállomány növekedése, valamint a fácánállomány növekedése és a fogolyállomány csökkenése között is.

12. Az új faunaszerkezet jelentős változást eredményezett a zsákmányállat és a ragadozók viszonyában. A mesterségesen dominánssá tett fácánállományhoz alkalmazkodva megváltozott a ragadozó fauna szerkezete és mennyisége (4. ábra).

4. ábra. A fácán- és a ragadozóállomány növekedése

Összefoglalás

A dolgozat a vadgazdálkodási gyakorlatban bekövetkezett faunisztikai és florisztikai változások kölcsönhatásait vizsgálja és elemzi. A szántóföldi és erdei ökoszisztémákban várhatóan tovább növekszik a primer produkció összértéke, és ez a vadászható fajokra további pozitív hatást gyakorol.

További arányeltolódás várható a nagyvad és apróvadfajok között a nagyvadfajok javára. Az eltolódás mérséklésére mesterséges apróvadállomány-telepítéssel lehet hatást gyakorolni.

A vadgazdálkodási tevékenységben figyelembe kell venni az egyes vadfajok populáció-dinamikai jellemzőit (natalitás, mortalitás, distancia), és azok törvényszerűségeit.

A megváltozott faunaszerkezet miatt bekövetkezett, részben bizonyított és részben feltételezett konkurenciaviszonyokat, valamint a zsákmányállat és ragadozó-helyzet alakulását különösen figyelemmel kell kísérni.

A faunaszerkezet formálásában, az intenzív vadgazdálkodásban az ember szerepe nélkülözhetetlen és felelőssége egyre nő.